

Συγχωροχάρτια made by Εκκλησία A.E. - Η μετουσίωση του «μακάριοι οι πτωχοί τω πνεύματι», ή του «τίτα θες τα χρήματα, αφού υπάρχουν θύματα;»

✘ Η φυσική αγωνία τού ανθρώπου για τη μετά θάνατον ζωή, που η χριστιανική διδασκαλία τον διαβεβαίωνε ότι θα ήταν ανάλογη με τα έργα της επίγειας ζωής του, τον οδήγησε, όπως ήταν φυσικό, στο να προσπαθήσει να εξαγοράσει τον Παράδεισο με κάθε τρόπο. Οι δύο πόλοι, η Κόλαση και ο Παράδεισος, προσδιόριζαν τις συνέπειες των καθημερινών του πράξεων. Ωστόσο αναμάρτητος δεν ήταν κανείς. Η αγωνία αυτή, εκφράζεται με το συγχωροχάρτι, τη γραπτή, δηλαδή, διαβεβαίωση ότι οι αμαρτίες μπορούν να παραγραφούν με την καταβολή αντιτίμου. Νεκροί και ζωντανοί εξαγοράζουν τη θέση τους στον χριστιανικό Παράδεισο.

Το συγχωροχάρτι (στα λατινικά *indulgentia*=άφεση· ελληνική μεταφορά: η ιντουλγκέντσια, ιντουλγκέντζα και ιντουλγκέντια), ήταν ένα έγγραφο το οποίο βεβαίωνε άφεση αμαρτιών και το οποίο χορηγούνταν έναντι χρημάτων, υποσχέσεων ή άλλων παραχωρήσεων από εκκλησιαστική αρχή. Θεολογικό έρεισμα των συγχωροχαρτιών, αποτελούσε η αντίληψη της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, ότι η εξομολόγηση δεν αρκεί για να άρει όλες τις συνέπειες της αμαρτίας, αλλά ότι κάποιες από αυτές παρέμεναν και μετά. Μπορούσαν όμως να αντισταθμιστούν από το «πλεόνασμα» καλοσύνης των αγίων, το οποίο διαχειριζόταν η Εκκλησία και συγκεκριμένα ο Πάπας. Με πιο απλά λόγια, αν για την είσοδο στον Παράδεισο απαιτούνταν π.χ. πέντε καλές πράξεις και κάποιος άγιος είχαν ξεπεράσει αυτό το όριο (έκανε λ.χ. 10 καλές πράξεις), τότε αυτές οι πέντε πλεονάζουσες διατίθονταν από την Εκκλησία στους αμαρτωλούς, με το αζημίωτο βέβαια. Καθώς η Εκκλησία διέθετε (και διαθέτει) αναρίθμητους αγίους και άφθονο πλεόνασμα καλών πράξεών τους, όπως ήταν φυσικό, ήταν σε θέση να δίνει συγχωροχάρτια χωρίς ιδιαίτερη φειδώ. Το συγχωροχάρτι περιείχε και εξομολογητική επιστολή μέσω της οποίας μπορούσε ο πιστός στο μέλλον για μία φορά στη ζωή του ή για μία φορά που θα κινδύνευε η ζωή του να λάβει από οποιονδήποτε εξομολογητή ιερέα άφεση

για όλα τα αμαρτήματά του.

Τον 13ο αιώνα η συγχωρητική ευχή πήρε άλλη μορφή. Σε αυτές πλέον δεν καταγραφόταν ότι ο ιερέας παρακαλούσε τον Θεό να συγχωρήσει τον αμαρτωλό αλλά ότι ο ίδιος τον συγχωρούσε («ego te absolvo», δηλαδή «εγώ σε συγχωρώ»). Με αυτό τον τρόπο έπαψε να τονίζεται η ανάγκη για ειλικρινή μετάνοια και άρχισε ο εγκωμιασμός της πώλησης των συγχωροχαρτιών, τα οποία θεωρούνταν πλέον ότι μπορούσαν να απαλλάξουν το άτομο και από την ενοχή της αμαρτίας. Με το σατανικό αυτό εφεύρημα του ιερατείου, ο δυστυχής λαός σχημάτιζε την αντίληψη ότι, αγοράζοντας με χρήματα κάποιο συγχωροχάρτι, απαλλασσόταν όχι μόνο από την τιμωρία, αλλά ακόμα και από αυτήν την ενοχή της αμαρτίας. Αυτή την αντίληψη καλλιεργούσαν επί αιώνες οι Εκκλησίες Δύσης και Ανατολής .

Τα συγχωροχάρτια στην Ρωμαιοκαθολική (Παπική) Εκκλησία

Η πρακτική της πώλησης συγχωροχαρτιών βρήκε ευρεία εφαρμογή στη Δύση ιδίως κατά τον Μεσαίωνα. Αν και καταδικάστηκε επίσημα, η πρακτική αυτή μαρτυρείται στην πράξη έως και τον 20ό αιώνα. Τα πρώτα συγχωροχάρτια, πιστεύεται ότι εκδόθηκαν επί πάπα (άγιου) Γρηγορίου Ζ' (Hildebrand της Sovana), τον 11ο αιώνα. Η συστηματική εκμετάλλευσή τους έγινε από τον Ουρβανό Β' (Odo de Chatillon), στα χρόνια της 1ης Σταυροφορίας, και δίδονταν σ' όσους συμβάλλανε οικονομικά στην ανοικοδόμηση της Βασιλικής του Αγίου Πέτρου στη Ρώμη. Ο ίδιος έδωσε το προνόμιο έκδοσης συγχωροχαρτιών για τη γερμανική Σαξονία σε μια αδελφή του. Από εκεί κληρονόμησε αργότερα το εκδοτικό προνόμιο ένας άπληστος Δομινικανός επίσκοπος, ο Γιόχαν Τέτζελ (Johann Tetzel), ο οποίος με εντολή του Πάπα συγκέντρωνε χρήματα μέσω πώλησης συγχωροχαρτιών στους Γερμανούς πιστούς. Ο ίδιος έλεγε ότι *«μόλις ο ήχος του χρυσού νομίσματος ακουστεί πέφτοντας στον δίσκο, η ψυχή αναπηδάει έξω από το καθαρτήριο πυρ»*, δηλαδή τον τόπο τιμωρίας της. Ο Τέτζελ πλημμύρισε με συγχωροχάρτια τη Γερμανία σε τέτοιο βαθμό, ώστε να προκαλέσει αργότερα την αγανάκτηση του Λούθηρου. Ο Γερμανός μοναχός και καθηγητής της Θεολογίας, προβληματιζόμενος σοβαρά για την κατάπτωση της Δυτικής Εκκλησίας επιτέθηκε στην πώληση συγχωροχαρτιών και θυροκόλλησε έναν κατάλογο με 95 θέσεις διαμαρτυρίας στην πόρτα του ναού της Βιτεμβέργης. Τα γεγονότα της περιόδου εκείνης αποτέλεσαν τη λεγόμενη «Μεταρρύθμιση». Στον αντίποδα, οι «αντιμεταρρυθμιστικοί», στην εν Τριέδω Σύνοδο (1567), τον καταδίκασαν με σκοπό να επαναβεβαιώσουν την «εκ Θεού» δύναμη των συγχωροχαρτιών. Μεγάλα εισοδήματα για τα ταμεία της Εκκλησίας, και μεγάλος θησαυρός εμπορικής

αλητείας.

Η Σύνοδος του Τριέδου της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας με επικεφαλής τον Πάπα Πίο Ε΄ επιβεβαίωσε μέσω ειδικού κανόνα την «εξουσία που της χορήγησε ο Χριστός» να χορηγεί άφεση μέσω συγχωροχαρτιών. Όρισε ότι θα πρέπει να «αναθεματίζονται εκείνοι που είτε θεωρούν ότι είναι άχρηστα είτε αρνούνται ότι η Εκκλησία έχει την εξουσία να τα χορηγεί». Επίσης, ανέφερε ότι η «καταχρήσεις» αυτού του προνομίου οδήγησαν στην «βλασφήμιση του αξιότιμου ονόματος των Συγχωροχαρτιών από τους αιρετικούς». Επίσης, απαγόρευσε την πώλησή τους «καταργώντας όλα τα άνομα κέρδη» που προερχόταν από την πώλησή τους και διέταξε τη διενέργεια σχετικών ελέγχων από τους επισκόπους. Διευκρίνισε ότι οι καταχρήσεις αυτές πήγαιναν -εκτός από την προφανή και καταδικαστέα αισχροκέρδεια- από δεισιδαιμονία, άγνοια και ασέβεια.

Η εκμετάλλευση αυτής της θεολογικής πρακτικής έφτασε στο σημείο να γενικεύεται σε τέτοιο βαθμό που να παρέχονται συγχωροχάρτια προκαταβολικά, ακόμη και επί χιλιάδων ημερών διάρκειας, σε πιστούς οι οποίοι θα επισκέπτονταν την εικόνα του Πάπα ή θα επαναλάμβαναν μια συγκεκριμένη προσευχή. Μάλιστα η διάθεση αυτών έφθασε την έννοια του εμπορίου συγχωροχαρτιών και μάλιστα μια σημαντική και κερδοφόρα επιχείρηση. Ασκούνταν μεγάλη πίεση από κληρικούς και περιφερόμενους μοναχούς και κήρυκες ώστε να αγοράζει -ιδιαίτερα στα χωριά- ο λαός συγχωροχάρτια, εκμεταλλευόμενοι τις δεισιδαιμονίες, την αφέλεια και τους φόβους τού λαού. Αν δεν κατάφερναν να τους πείσουν να αγοράσουν, τότε «οι χορηγοί της άφεσης» (pardoners) χρησιμοποιούσαν τη συγκαλυμμένη απειλή της Ιεράς Εξέτασης, τους εξέταζαν αν ήξεραν το «Πάτερ ημών» ή το «Άβε Μαρία», τους εξανάγκαζαν να ακούσουν κηρύγματα ή ακόμη και τους φυλάκιζαν.

Τα συγχωροχάρτια στην Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία

Υφίσταται διάχυτη η εντύπωση, ότι μόνον η Καθολική Εκκλησία είχε υποπέσει σε τόσο παρηκμασμένη αντίληψη της αποστολής της, ώστε να εφαρμόσει την πρακτική των περίφημων συγχωροχαρτιών. Όμως απ' ότι φαίνεται η θεοκρατία Δύσεως και Ανατολής ήταν ένα και το αυτό. Η Ορθόδοξη Εκκλησία χρησιμοποίησε σε σημαντική έκταση τα συγχωροχάρτια, σε συνάρτηση αρχικά και με τον φόβο της διαρροής πιστών προς την Παπική Εκκλησία, που εξασφάλιζε, έστω και έναντι αμοιβής, την διέλευση στον Παράδεισο. Ήταν μία πρακτική συνήθης, οργανωμένη κατά τις εκκλησιαστικές επιδιώξεις. Η χρήση τους ανάγεται ήδη στον 15ο αιώνα. Όταν μάλιστα η παπική εξουσία έθεσε υπό αμφισβήτηση το δικαίωμα των ορθοδόξων ιεραρχών να εκδίδουν και αυτοί συγχωροχάρτια, ο πατριάρχης

Δοσίθεος ισχυρίσθηκε -αβάσιμα ωστόσο-, ότι ο θεσμός ήταν καθιερωμένος ήδη από τα πρώιμα μεσαιωνικά χρόνια λέγοντας «*εξ αρχής παρείχον και έως άρτι παρέχουσιν οι της καθολικής Εκκλησίας αγιώτατοι Πατριάρχαι*» (σημ. ο όρος «καθολική» δεν αναφέρεται στην Δυτική εκκλησία, αντιθέτως προσδιορίζει την Ανατολική· βλέπε Σύμβολον της Πίστεως: «Πιστεύω εις μίαν αγίαν, αποστολικήν και καθολικήν Εκκλησίαν»). Η επιμήκυνση αυτή της χρονικής υπάρξεως των συγχωροχαρτιών κατ' ουσίαν αποσκοπούσε στην διά της παλαιότητας νομιμοποίηση του θεσμού.

Η έκδοση των συγχωροχαρτιών δεν ήταν απόρροια κάποιας προσδιορισμένης αποφάσεως των εκκλησιαστικών αρχών, αλλά η ύπαρξη και χρήση τους θεωρήθηκε απλά δεδομένη και καθ' όλα νόμιμη. Τον 16ο αιώνα η χρήση τους φαίνεται να έχει γενικευτεί. Τα συγχωροχάρτια, αρχικά χειρόγραφα, μετατρέπονται σε έντυπα από τα μέσα τού 17ου αιώνας. Στα τέλη του 17ου αιώνα εκδηλώθηκε στάση από τον ηγούμενο της μονής του Σινά, Ανανία, ο οποίος βρισκόταν σε ανταγωνισμό με την Ιερουσαλήμ για την προσέλκυση «πιστών» στα προσκυνήματα. Με την ανεξαρτητοποίησή του εξέδωσε ο Ανανίας δικά του συγχωροχάρτια, με αποτέλεσμα να προκαλέσει την έχθρα των τεσσάρων ορθόδοξων πατριαρχών. Του καταλόγισαν λοιπόν σε πατριαρχική σύσκεψη την αποστασία αλλά πρωτίστως την οικειοποίηση του «δικαιώματός» τους για έκδοση χαρτιών συγχωρήσεως από πάσης αμαρτίας: «... *ετόλμησε διαμερίζειν και συγχωροχάρτια στάμπινα ο ηγούμενος, όπερ μόνον τοις Πατριάρχαις εφειμένον εστί*», όπως αναφέρεται σε εγκύκλιο που εξέδωσε το έτος 1689 ο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Καλλίνικος. Εδώ συμπεραίνεται ότι ο ηγούμενος Ανανίας έδειξε κλασική αχαριστία παραγιού, ο οποίος έμαθε την τέχνη πλουτισμού κοντά στους «μάστορες» και θεώρησε καλό να αυτονομηθεί και να «δουλεύει» πλέον για δικό του λογαριασμό...

Σε επίσημο πατριαρχικό και συνοδικό κείμενο του 1709 αναφέρονται τα κάτωθι: «*Παλαιαί συνήθειαι, μη αντικείμεναι μεν τοις ιεροίς κανόσι, πανσόφως δε και οικονομικώς υπό θεοφόρων ανδρών ευρεθείσαι, ότι συντελούσαι κατά καιρικής περιστάσεις προς τι τέλος αγαθόν [...] ων καίπερ τας αιτίας ακριβώς ουκ επιστάμεθα δια το αγράφους είναι, μέντοιγε εκ του αδιακόπως ενεργείσθαι κατά τόπους, αρχαίαι τινές είναι και αριδήλως επαποδείκνυνται*». Το κείμενο αυτό ασχολείται με τον τρόπο διανομής των συγχωροχαρτιών.

Επρόκειτο με βεβαιότητα για έναν νεωτερισμό, καθώς έρχονταν κατά κάποιον τρόπο σε αντίθεση με την διδασκαλία της Εκκλησίας για την μετάνοια και την

άφεση αμαρτιών. Ουσιαστικώς συμπλήρωναν την τελευταία και μετάλασαν τα επιμέρους στοιχεία τους. Η άφεση συνοδευόταν υποχρεωτικώς από την εκπλήρωση θρησκευτικών ποινών, τα επονομαζόμενα «επιτίμια». Ο Φίλιππος Ηλιού, εξέχων σύγχρονος ιστορικός (γιος του πολιτικού της Ε.Δ.Α. Ηλία Ηλιού), χάρις στον οποίο ήρθαν στο φως πολλές πληροφορίες για τα συγχωροχάρτια (μελέτη στο περιοδικό «Τα Ιστορικά»), μνημονεύει τα εξής για τα επιτίμια: «Από πολύ νωρίς, πάντως, παράλληλα με τις πνευματικές ποινές επιβάλλονται και χρηματικές, προς όφελος της Εκκλησίας αλλά και του εξομολογητού. Διαμορφώθηκε, έτσι, ένα είδος “ταρίφας των αμαρτιών” που κωδικοποιούσε τις αντιστοιχίες ανάμεσα στην σοβαρότητα του αμαρτήματος και στην τιμή που έπρεπε να καταβάλει ο εξομολογούμενος, προκειμένου να λάβει άφεση αμαρτιών. Τέτοιες ταρίφες κυκλοφόρησαν τον 19ο αιώνα και σε έντυπη μορφή».

Η αδιαμφισβήτητη λαϊκή θρησκευτικότητα αλλά κυρίως οι οικονομικές επιδιώξεις της Εκκλησίας οδήγησαν στην καθιέρωση ενός σταθερού, τυπικού κειμένου, που απαντούσε σε δύο διαφορετικές μορφές, μία για τους ζωντανούς και μία για τους νεκρούς. Σύντομα γενικεύθηκε η αγορά των εντύπων συγχωροχαρτιών, των οποίων η ισχύς συχνά δεν αφορά μόνο ένα άτομο αλλά και περισσότερα άτομα, ενίοτε δε ολόκληρες ομάδες. Ένα τέτοιο παράδειγμα μάς προσφέρει το συγχωροχάρτι που είχε εκδοθεί από τον Πατριάρχη Αλεξάνδρειας στις 21 Οκτωβρίου 1641 για τους κατοίκους Κυδωνιάς της Κρήτης. Η ενέργεια του συγχωροχαρτιού συνίσταται στην απαλλαγή όχι μόνον των εξομολογηθέντων αμαρτημάτων αλλά και όσων ο πιστός-αγοραστής δεν φανέρωσε.

Το θεοκρατικό κλίμα του Βυζαντίου κατ' ουσίαν διατηρήθηκε και επί Τουρκοκρατίας. Οι πιστοί βρίσκουν ιδιαίτερα αποτρόπαιη την σκέψη να εγκαταλείψουν την ζωή, χωρίς να έχουν τύχει συγχωρήσεως των αμαρτιών τους. Έτσι η τακτική αυτή διαδόθηκε πάντοτε υπό την διαχείριση του κλήρου, κυρίως του ανωτέρου: «πατριαρχικόν γαρ τούτο προνόμιον ιδιαίτατον, και κατ' ουδέν εις άλλον διαβαίνειν δύναται», ενώ ο πατριάρχης των Ιεροσολύμων αναφέρει, ότι «ο καθείς αρχιερεύς έχει εξουσίαν εις την επαρχίαν του πληρεστάτην του δεσμεύν τε και λύειν και ως οικονόμος μυστηρίων Θεού από της αυτής επαρνώμενος πηγής, των παθημάτων δηλονότι του Σωτήρος, να οικονομή περί των πιστών ως οι κανόνες των αγίων συνόδων δούλονται, αλλ' ουν γε τα συγχωρητικά εις το κοινόν της Εκκλησίας, ήτοι και εις τας ιδίας και εις τας αλλότριας επαρχίας, η συνήθεια και η παράδοσις της Καθολικής (= Ορθοδόξου) Εκκλησίας μόνοις τοις πατριάρχαις απένειμε την εξουσίαν να τα δίδουν». Χορηγούμενα λοιπόν από τις

κορυφές της ορθοδοξίας και μόνον από αυτές, τα συγχωροχάρτια αποκτούν στα μάτια των ευσεβών ιδιαίτερη μεγαλοπρέπεια πού γίνεται όλο και πιο επιβλητική με το πέρασμα τού χρόνου. Εμφανίζονται οι πατριάρχες περιβεβλημένοι με αρμοδιότητες που τους επιτρέπουν να αποφασίζουν τελεσίδικα για την τύχη των ανθρώπων στη μέλλουσα ζωή.

Η Ορθόδοξος Σύνοδος στα 1727 στην Κωνσταντινούπολη δεν δίστασε να περιλάβει εντός των «ιερών και δογμάτων της Ανατολικής του Χριστού Εκκλησίας» τα συγχωροχάρτια ορίζοντάς τα ως *«την εξουσίαν υπέρ της αφέσεως των αμαρτιών [...] εγγράφως διδομένην τοις ευσεβέσιν, η μεν Ανατολική του Χριστού Εκκλησία ονομάζει συγχωροχάρτια, Λατίνοι δε ταύτα καλούσιν ιντουλγκέντζας»*.

Παράλληλα με την ευρεία διάδοση του θεσμού των συγχωροχαρτιών συνέβη η άρση των επιτιμίων, η λύση των αφορισμών και η μετά θάνατον άφεση αμαρτιών. Παλαιότερα συγχωροχάρτια αναφέρονται τα εξής: αυτό του πατριάρχου Ιεροσολύμων Ιωακείμ (1431-1450) για τον Ρώσο πρίγκιπα Βασίλειο Βασίλιεβιτς και για τον Βυζαντινό άρχοντα της Πελοποννήσου Ματθαίο Ραούλ Μελική, το συγχωρητικό γράμμα, που υποτιθέμενα έγραψε ο ίδιος ο οικουμενικός πατριάρχης Μάξιμος (1476-1482), έτσι ώστε να αποδείξει στον Τούρκο σουλτάνο την εξουσία της Εκκλησίας για την απολύτρωση των ψυχών των αφορισμένων νεκρών, το συγχωροχάρτι του πατριάρχου Νήφωνος (1486-1487) και αυτά του πατριάρχου Τερεμίου (1522-1546) για δύο μοναχούς. Το παλαιότερο σωζόμενο έντυπο συγχωροχάρτι (φωτοτυπία), εκδόθηκε από τον πατριάρχη Δοσίθεο Νοταρά και το Πατριαρχείο των Ιεροσολύμων, στην ελληνική γλώσσα, το πιθανότερον στα χρόνια 1669-1670 σύμφωνα με τον Φίλιππο Ηλιού, που παραθέτει τα εξής σημαντικά: *«Οι πωλήσεις συγχωροχαρτιών ανιχνεύονται στο παλαιότερο γνωστό οικονομικό κατάστιχο της ιεροσολυμικής Εκκλησίας• σ' αυτό καταγράφονται, με ημερολογιακή τάξη, οι εισπράξεις της αγιοταφικής αδελφότητας -πιο αναλυτικά, όπως είναι φυσικό, τα επιτόπου δοσίματα και αγορές των προσκυνητών συνολικά τα ποσά και τα είδη που έφεραν από τις ζητείες τους οι ταξιδιαραίοι μοναχοί»*. Ο κύριος λόγος που σώζονται ελάχιστα συγχωροχάρτια, είναι ότι στις κηδείες των κατόχων των, συνηθίζονταν να τα βάζουν στα χέρια των αποθανόντων, έτσι ώστε να τα έχουν ως «διαβατήριο» στον Παράδεισο.

Στα 1576 ο Θεοδόσιος Ζυγομαλάς, πρωτονοτάριος της Μεγάλης Εκκλησίας, που ταξίδευε στα νησιά του Αιγαίου ως έξαρχος του Πατριαρχείου, για να συλλέξει χρηματικές εισφορές, βρίσκεται σε ανάγκη αποκτήσεως συγχωροχαρτιών προς

διανομή. Η απάντηση του πατριάρχη Τερεμίου Β' έλεγε μεταξύ άλλων: «*Περί των συγχωρητικών γραμμάτων, ων γράφεις· έτοιμα ουχ ευρέθησαν, ει μη εξήκοντα δύο μόνον. Δέχθητι τοίνυν ταύτα και τα λοιπά όσον ούπω ελεύσονται*». Το χωρίο τούτο αποκαλύπτει, ότι υπήρχε μαζική παραγωγή τυποποιημένων συγχωροχαρτιών, που διενέμονταν κατά τις οικονομικές εξορμήσεις του Πατριαρχείου. Κοντά στους δυσβάσταχτους φόρους των Τούρκων κατακτητών οι Έλληνες έπρεπε να υφίστανται και την απομύζηση του Πατριαρχείου...

Τα έντυπα συγχωροχάρτια του Πατριαρχείου της Κωνσταντινουπόλεως εμφανίσθηκαν για πρώτη φορά επί της δευτέρας πατριαρχίας του Γρηγορίου Ε' (1806-1808), ενώ στις αρχές της δεκαετίας του 1830 υπήρξαν και τουρκόγλωσσες εκδόσεις για τους Καραμανλήδες της Μικράς Ασίας. Το πρώτο έντυπο συγχωροχάρτι ξεκινά ως εξής: «*Η Μετριότης ημών μετά των συνεπευχομένων αυτή των τε Αγιωτάτων και Μακαριωτάτων Πατριαρχών των εν αγίω Πνεύματι αγαπητών και περιποθήτων αυτής αδελφών και συλλειτουργών και των περί αυτήν ιερωτάτων συναδέλφων αυτής Αρχιερέων και Υπερτίμων δια της θείας χάριτος και εξουσίας του παναγίου και ζωοποιού και τελεταρχικού Πνεύματος• της δοθείσης μεν παρά του Κυρίου και θεού και Σωτήρος ημών Ιησού Χριστού τοις θείοις και ιεροίς αυτού Μαθηταίς και Απόστολοις, εις το οεσμείν και λύειν τας των ανθρώπων αμαρτίας• ειρηκότος αυτοίς. Λάβετε Πνεύμα Άγιον αν τινών αφήτε τας αμαρτίας, αφίενται αυτοίς• αν τινών κρατήτε, κεκράτηνται• και πάλιν, όσα αν δήσητε και λύσητε επί της γης, έσται δεδεμένα και λελυμένα εν τοις Ουρανοίς. Εξ εκείνων δε αλληλοδιαδόχως και εις ημάς διάβασης της θείας και ακένωτου χάριτος ταύτης, έχομεν συγκεχωρημένους*».

Ας σημειωθεί εδώ, ότι το μυστήριο της μετανοίας και η άφεση των αμαρτιών ανήκουν σ' εκείνες τις πνευματικές λειτουργίες που θεωρητικώς τουλάχιστον προσφέρονται στους πιστούς δωρεάν: «*Ου γαρ αργυρίοις ή δώροις ή άλλοις μετρείται τα πνευματικά και αντίλυτρον τα παραπλήσια γίνεται, αλλ' ίδια ως είπομεν του εξομολογούμενου συντριβή της καρδιάς και εργασία των αντιθέτων και τελεία των κακών αποχή*», ανέφερε ο πατριάρχης Ιερεμίας Β'• και συμπλήρωνε, ότι «*χρη την χάριν του Θεού, δωρεάν λαμβάνοντα τον πνευματικόν, δωρεάν και διδόναι, και μη πραγματεύεσθαι αυτήν προς τας ιδίας ηδονάς*».

Το κατάστιχο του Χρύσανθου Νοταρά, που περιόδευε σε χωριά της Χίου, παρέχει στον ιστορικό ερευνητή μία εικόνα των διαφόρων χρήσεων των συγχωροχαρτιών. Μεταξύ άλλων αναφέρονται τα εξής: «*1725. Αύγουστου 20. Απήλθομεν εις το χωρίον Θυμιανά... εκάμαμεν αγιασμόν και ωμιλήσαμεν... εβάλαμεν κουτί•*

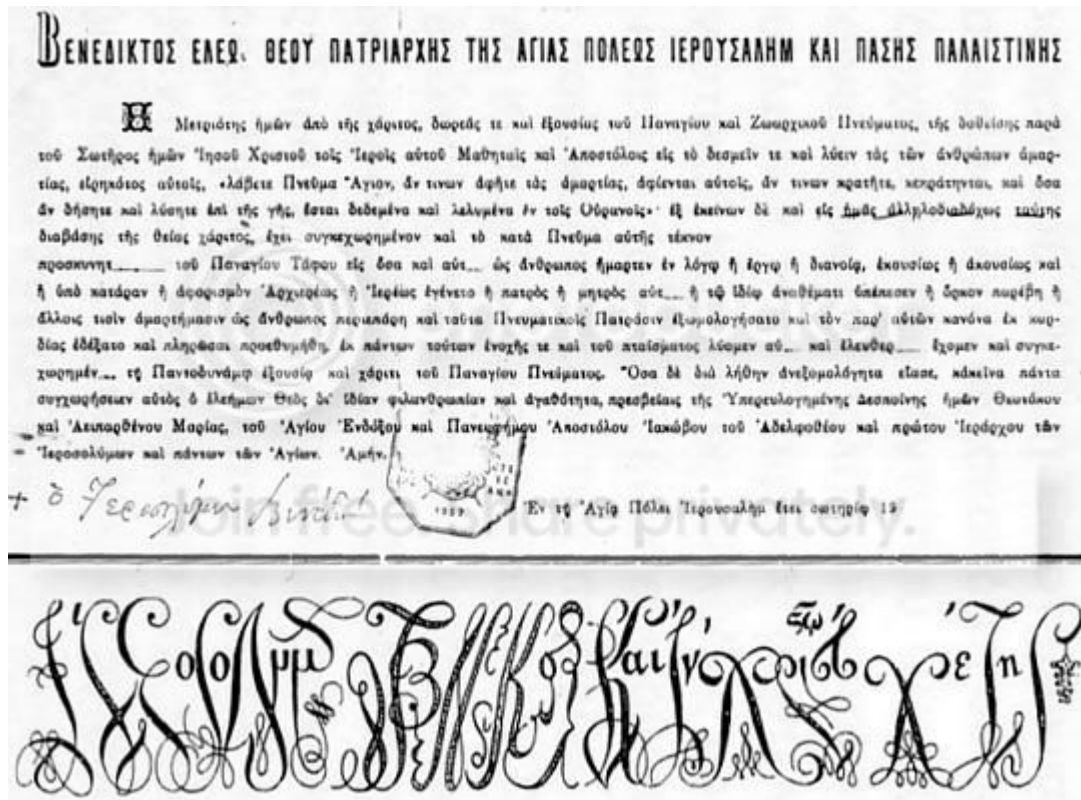
επίτροπος ο ιερεύς Νικόλαος του Κοσμοπαπάδη. Εμοιράσαμεν εις τους χωριανούς συγχωροχάρτια 57, εξ ων ελάβομεν γρόσια 43 και έμειναν να μας δώσουν και τα λοιπά. Εστείλαμεν ύστερα τον παπά Παΐσιον και έδωκε συγχωροχάρτια 10 και μας έφερε γρόσια 10. Εδώκαμεν χωριστά εις τους Στενακούσιους ήτοι τους Λιθοκόπτους, δια να φέρουν πέτραν εις το πηγάδι της αγίας Κυριακής συγχωροχάρτια 12. Απήλθομεν εις το Μοναστήρι των αγίων Αναργύρων ο ηγούμενος τουράλια 2 και από συγχωροχάρτια των πατέρων γρόσια 3. Είτα ανέβημεν εις τον άγιον Μηνάν ηκούσαμεν αύθις ιεράν μυσταγωγίαν. Εδώκαμεν συγχωροχάρτια 20 και ελάβομεν γρόσια 19 [...]. Εις το Χαλικόν Σεπτεμβρίου 3, εκάμαμεν αγιασμόν... ωμιλήσαμεν, εβάλαμεν κουτί, εκάμαμεν επιτρόπους. Εδώκαμεν συγχωροχάρτια 58, ελάβομεν γρόσια 25 και έμειναν τα λοιπά».

Χαρακτηριστικό επίσης του εμπορικού ύφους, που είχε προσλάβει η διακίνηση των συγχωροχαρτιών, είναι η αποστολή συγχωροχαρτιών και η εξ αποστάσεως επίδοσή τους. Ο Γεώργιος Βιζυηνός σε ένα διήγημα του αυτοβιογραφικού χαρακτήρος (Το αμάρτημα της μητρός μου) κάνει λόγο για την μητέρα του, που έστειλε σε συγγενή της που επισκέπτονταν τα Ιεροσόλυμα «δώδεκα πουκάμισα και τρία κωνσταντινάτα», για να της «βγάλη σχωροχάρτι». Από τα Ιεροσόλυμα προέρχονται ένα αχρονολόγητο αντίτυπο, στο τέλος του οποίου είναι τυπωμένη η φράση «Αποστέλλομεν χάριν ευχής και ευλογίας». Ο σκευοφύλακας του Αγίου Τάφου, Σεραφείμ, συμπλήρωσε δια χειρός: «Αποστέλλομεν χάριν ευχής και ευλογίας εκ του Παναγίου Τάφου εν σάββανον, εν συγχωροχάρτιον, εξ μοσχοσάπουνα και δύο κομβολόγια». Στα 1907 ένας καθολικός ιεραπόστολος αντικρούει τις κατηγορίες των ορθοδόξων, ότι ο πάπας πωλεί «εισιτήρια για τον παράδεισο», λέγοντας ότι οι περισσότεροι προσκυνητές στα Ιεροσόλυμα παίρνουν το συγχωροχάρτι τους, χωρίς να εξομολογηθούν και να μεταλάβουν, απλώς πληρώνουν. Ωστόσο τόσο οι καθολικοί όσο και οι ορθόδοξοι ασκούν με τον ίδιο τρόπο, μία επαίσχυντη συνήθεια.

Η διαμάχη για τα οικονομικά οφέλη που προέκυψε μεταξύ των Πατριαρχείων Κωνσταντινούπολης και Ιεροσολύμων, είχε σαν αποτέλεσμα -για να μη αλληλοκατηγορούνται- να μοιράσουν την «πελατεία» τους στα δύο. Έτσι, το Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης ανέλαβε να εκδίδει συγχωροχάρτια για νεκρούς, και το Πατριαρχείο Ιεροσολύμων για νεκρούς. Απαγόρευσαν ρητά και κατηγορηματικά τις όποιες Εκκλησίες να εκδίδουν και αυτές συγχωροχάρτια διότι αυτό -είπαν- είναι προνόμιο μόνο των δύο Πατριαρχείων. Έτσι, διαμορφώνονται δύο διαφορετικοί τύποι συγχωροχαρτιών. Ο ένας τύπος ο πιο σύντομος, αφορά τους

συγχωρούμενους που βρίσκονται ακόμα στη ζωή, ενώ ο δεύτερος που έχει και ευκτικό χαρακτήρα, προορίζεται για τούς νεκρούς.

Το πιο πρόσφατο συγχωροχάρτι που διασώζεται, είναι έκδοσης 1957 από τον πατριάρχη Ιεροσολύμων Βενέδικτο.

Αξίζει να σημειωθεί, τέλος, ότι, ενώ τα παπικά συγχωροχάρτια αναφέρονται και περιγράφονται στα ελληνικά σχολικά βιβλία, για τα ορθόδοξα ποτέ και πουθενά δεν γίνεται λόγος...

Πηγές

arxaiologia.gr | el.wikipedia.org | sporeas.com | davlos.gr | sfrang.blogspot.com